

«MİLLETLERARASI SİYASİ İLİMLER DERNEĞİ» NİN BEŞİNCİ DÜNYA KONGRESİ

Prof. Bahri SAVCI

«Milletlerarası Siyasi İlimler Derneği» bütün dünyaya şâmil üyelerinin katılması ile, her üç yılda bir yapılan genel kongrelerinden beşincisini, 26 - 30 Eylül tarihleri arasında Paris'te yapmıştır.

Buna, demirperde arkası ülkelerden gelen 40 millete mensup 400 civarında, şahsan üye olan ilim adamı ile, siyasi ilimlerle uğraşan türlü üniversite, fakülte, okul, enstitü ve araştırma merkezlerinden, bu müesseseleri temsil etmek üzere gelen temsilciler katılmıştır.

Türkiye'den de, şahsan üyelik sıfatından yararlanan ve fakat Fakültemizi resmen «Siyasi İlimler Derneği» nde özel olarak temsil ederek, bu satırların yazarı; gene, Fakültemiz profesörlerinden Tahsin Bekir Balta; İstanbul Robert College öğretmenlerinden Bayan Suna Kili; Paris'te Nato nezdinde delege Profesör T. Zafer Tunaya bu kongreye katılmışlardır. Bu kongreye, Profesör Balta «Türkiye'de dış politikanın tekemmülünde sivil-askerî münasebetler» adlı, Profesör Savcı da, «Türkiye'de devlet hayatında askerî mahiyetin ve tesirin seyrine bir bakış» adlı etüdlerini göndermişlerdir.

Siyasal Bilgiler Fakültesinin İdarî İlimler Enstitüsünün ve bu Enstitü mensuplarının, bu kongre karşısında teessüs etmiş güzel bir gelenekleri vardır: Kongreye, daima, bir etüdle katılmak ve bu etüdü de, Fransızca ve İngilizce kitap halinde basılı olarak sunmak... Üç yıl önceki Roma Kongresine türlü konuları muhtevi böyle bir kitapla katılmıştı. Altı yıl önceki Stokholm Kongresine de, Türkiye'deki siyasi partilerdeki tabakalaşma üzerindeki bir araştırma ile iştirak edilmişti. Bu seferki Paris Kongresinde, altı ve üç yıl önceki bu, basılı etüdlerle katılma faaliyetinin müsbet yankıları görülmüştür. Buna karşılık, bu seferki Paris Kongresine, maalesef, ne, aynı konuyu türlü yönlerden inceliyen basılı bir müşterek çalışma ile, ne de, türlü konuları münferiden ele

alıp işliyen gene basılı bir çalışma ile katılmak mümkün olabilmiştir. Böyle bir çalışmanın veya çalışmaların yapılabileceği zaman içinde, Fakültemiz üyelerini bir araya getirmek imkânı mevcut olamamıştır. Üyelerimiz, bu zaman içinde, 27 Mayıs İhtilâlinin zarurî kıldığı ve sevkettiği türlü mecburiyetler yüzünden bu gibi çalışmaları yapma mevkiinden uzak düşmüşlerdir. Ancak, yukarıda adları gösterilen iki üyemiz, ferdî çalışmalarının mahsulü olarak iki etüdü sunmak imkânını bulabilmişlerdir.

Kongrede, beş konu ele alınmıştı: Birincisi, siyasi davranışların etüdü üzerinde idi. Bunu Illinois Üniversitesinden Profesör M. Austin Ranney genel raporcu sıfatıyla sunmuştur. Michigan Üniversitesinden Warren Miller, kendisine yardımcılık görevini görmüştür. Ayrıca, 18 tane de özel rapor dağıtılmıştır.

Bu genel konunun türlü yönleri de dört seansta incelenmiştir: Birinci seansta, siyasi olayların mütalâasında davranışçı açı ele alınmıştır. Tartışmaya, Yale Üniversitesinden Robert Dahl'in Siyasi İlimde Davranışçı Açı etüdü esas alınmıştır. İkinci seans- ta, siyasi hayata vatandaşların iştiraki incelenmiştir. Bunda da Bergen'deki Michelsens Institut'den S. Rokkan'ın Siyasi İştirak: Mukayeseli bir Araştırma İçin Problemler Fihristi adlı etüdü tartışmaya zemin olmuştur. Üçüncü seans, Siyasi Realitenin Seçmenler Tarafından İdrâki konusu mütalâa edilmiştir. Bunu Michigan Üniversitesinden P. Comvers ile Bordeaux Üniversitesinden Dupoux'nun Eisenhower ve De Gaulle: Muzaffer Generalin Âmme Tarafından Görünüşü'nü ele alan etüdüleri incelemiştir. Nihayet, siyasi davranışları mütalâa eden son seansta da, seçim davranışının sosyal ve siyasi faktörleri tetkik konusu olmuştur. Bunda Karakovi Üniversitesinden J. Wiatre'in Seçim Davranışının İktisadi ve Sosyal Âmilleri adlı etüdüleri tartışma zemini olmuştur.

Siyasi davranışçılığı inceliyen bu birinci genel kongrenin bazı seanslarını takip edebildik. Yapılan tartışmalar içinde bazı enteresan fikirler belirmiştir. Bunları, kongre kararları ve bütün dökümanlar geldikten sonra sistematik bir tarzda göstermek istedik. Şimdilik, şunları kaydetmekle yetineceğiz.

Davranışçılık metodu, aslında état d'esprit'dir. Bununla, - her ne kadar bugününün siyasi durumunu tamamiyle kavramak mümkün değilse de - siyasi hayatın problemleri incelenir.

Bu konu, siyasi fenomenin mütalâasını ihtiva eder; insanların reaksiyonlarını inceler. Buna Amerikalılar Political behaviour,

Fransızlar da *Compartement politique* diyorlar. Bir «sıfat» olarak kullanıldığı zaman *behaviorol politic* yerine *de l'optique du Comportement* deniyor.

Anlaşıldığına göre, siyasi davranışçılık üzerine bilhassa Amerika'da büyük araştırmalar yapılmaktadır. Orada, daha şimdiden 6 merkez vardır. Bilhassa, siyasî aktüalite üzerinde toplu bir idrâke varma hususunda Chicago Üniversitesinde önemli araştırmalar yapılmaktadır. Merriam ve Lasswelle, bunların başında gelenlerdir. Amerika'ya sonradan gelen, bilhassa Almanya'dan gelen bazı araştırmacılar da, bu konuyu fevkalâde geliştirmişlerdir. Nihayet, bazı siyasi organizmalar, bir takım müessesevî kuvvetler - büyük tesisler, Rockefeller, Garnegie tesisleri, davranışçılık üzerinde çalışmalar yaptırmaktadırlar. Bununla beraber, davranışçılık alanında müşahhas araştırmalar yapm inhisrı, Amerik'da değildir.

Bu araştırmalarda, anket ve sondajlar önemli birer vasıta olarak kullanılmaktadır. Tarih ve sosyoloji mütalâalarından da yararlanılmaktadır. Hattâ, birçok etüdlerde, bu konu ve alelûmum siyasi ilimler araştırmaları, psikolojik bir planche üzerinde yapılmaktadır. Bu sebeple, siyasi davranışçılık, siyasi vâkıya tatbik edilen bir psikolojik etüd haline giriyor.

Siyasi davranışçılık alanında tarihî metod kullanılarak bir müessesenin siyasi realitesi değerlendirilmektedir. Fakat aslında, birçok davranışlar birbirinden ayrı, türlü metodlar kullanılmaktadırlar.

Endüstriyalize veya ileri cemiyetlere kıyasla, totaliter memleketlerde halkın siyasi hayata iştiraki, daha yüksek gibi görünüyorsa da, bunun fazla önemi yoktur. Çünkü totaliter memleketlerde halkın oyu şeklinde tecelli eden siyasi hayata iştirak, memleketteki gerçek siyasi durumu aksettirmez. Ancak serbest memleketlerdedir ki, oy, memleketteki mevcut siyasi kuvvetleri ifade eder.

Bu oy verme işinin mahiyetini kavramak için, seçmenin attitude'sini incelemelidir. Vatandaşın siyasi realitedeki bu attitude'ünü yakalamak önemlidir. Amerika'da ve Fransa'da iki generalin seçiminde de halkın reaksiyonu enteresandır. Bir kere, her iki ülkede bu iki general seçilirken, halk, onların askerî vasıflarına pek az önem vermiştir. Bu iki muzaffer kumandanın halk idrâkinde yer bırakan image'leri, seçimlerine fazla müessir olmamıştır. İki si de, birer millî kahraman haline gelmişler ise de oyların hepsini alamamışlardır. Seçimlerde, ne de olsa, siyasi partiler mühim

bir rol oynamaktadırlar. Birer askerî kahraman dahi olsalar, askerler, kendilerini seçmene arz edince, ister-istemez siyasi çatışmalar alanına giriyorlar. Siyasi çatışmalar alanında ise, ancak partiler müessir oluyorlar. Bununla beraber, De Gaulle, kendisini partiler üstüne koymağa teşebbüs etmiştir, Eisenhower ise, partilere tâbi olmuştur. Genel olarak denebilir ki, Fransız ve Amerikan seçmeni arasında, bu iki general dolayısıyla, müşterek çizgili hasıl olmuştur: Ne de olsa, her iki seçmen, askerî vasfa fazla önem vermemiştir. Bununla beraber, bu iki şahsiyetin askerî vasıfları, türlü seçmen sınıflarına tesir edip, onları kahraman haline sokmuştur da... Onların, bu kahraman vasıflarını tâdil için işe siyasi partiler karışmıştır. Bu iki şahsiyet, neticede siyasi partilere yaklaşmışlardır.

Kongre, dördüncü olarak sivil ve askerî iktidarlar arasındaki münasebetler ve dış politikanın tekemmülü konusunu incelemiştir. Bunda, Columbia Üniversitesinden Profesör Fox, genel raporculuğu yapmıştır. Ayrıca, 5 tane de özel rapor sunulmuştur.

Bu genel konu, 3 seans sürmüştür. Birinci seansta, dışişleri bakanları ile genelkurmaylar arasındaki münasebetler ele alınmıştır. Ayrıca, özel rapor sunulmamıştır. İkinci ve üçüncü seanslarda benzer gelenekleri olan ülkelerde görülen farklılıklar ile ilmî ve teknik çekişmelerin tesirleri ele alınmıştır.

Bu genel konuda, Batı Avrupa dışındaki memleketlerin durumu incelenmiştir. Siyasi ilimler, askerî meselelere yabancı kalamıyacaktır. Bu sebeple -hattâ- siyasi ilimler eğitimi içine strateji de koymalıdır. Çünkü, siyasi ilimlerle uğraşanlar, bir müddet sonra, bu strateji meselelerini de incelemek zorunda kalmaktadırlar. Aslında, sivil - askerî ayırımı sunudur. Çünkü, alınan kararlara, bu iki kategori, karşılıklı olan bir faaliyet ile katılmaktadırlar. Askerler üzerinde bir kontrol tesis etmekle mesele çözülmüyor; beraber çalışmak lâzımdır. Bunun için de, sivillere de strateji öğretmelidir.

Dış politikada askerlerin rolü ilk bakışta enteresan görülmektedir. Çünkü, bir kere, askerler, bu meselelerde, nüfuzları çok yüksek bir eksper rolü oynamaktadırlar. Ayrıca, mesuliyetler de, sonunda döner dolaşır, onlara ait olur. Bununla beraber, bazı görüşlere göre, dış politikada bir eksper gibi hareket eden askerlerin durumu, diğer meselelerde kullanılan eksperlerin durumundan pek farklı değildir. Kararların mesuliyeti de, doğrudan doğruya askerlere yüklenmez. Bununla beraber, dış politikada eksperlerin mesuliyeti, başka meselelerdeki eksperlerin mesuliyetlerinden, - mahiyet bakımından değilse de - derece bakımından bir mik-

tar farklıdır. Bir fark da şuradadır: Diğer eksperlerin görüşleri hemen icra edilir, halbuki, askerlerin tavsiye ve görüşleri, ancak harpte icra edilir.

Ne olursa olsun; askerlerin nüfuzu her yerde vardır. Gelişmiş veya az gelişmiş ülkelerin hepsinde ordunun, kendine mahsus bir rolü vardır. Bu rolün, sebebi, mahzurları, mahzurların çareleri üzerinde durmalıdır.

Askerlerin nüfuzlarını arttıran sebeplerin başında modern harbin bizzat kendisi gelmektedir. Modern harbin tekniği bir özellik istemektedir. Bu özelliği askerler kavramakta, idare etmektedir. Sonra, harp, iktisadî münasebetlere derin şekilde müessir olmaktadır. Askerî ittifaklar da modern harbe müessir olmaktadır. Hülâsa: modern harp tekniği, iktisad-harp münasebeti ittifakların harbe tesirleri, askerlerin nüfuzunu arttırmaktadır. Çünkü, bütün bu alanlarda, askerler, kendilerinden vazgeçilmez mütehassıs kimseler teşkil etmektedirler. Sonra, milletlerarası siyasetin hasıl ettiği gergin iklim, bu siyaseti, askerlerin telkin ettiği istikamete doğru sürükliyerek, askerlerin tesirlerini arttırmada büyük bir âmil teşkil ediyor.

Fakat, siyasi meseleler üzerine askerlerin getirdiği tesir, büyük mahzurlar davet edici tabiattadır. Bir siyasi mesele karşısında asker, tehlike getirici bir unsurdur. Bu sebepledir ki, kamu oyu, askerlere karşı bir memnuniyetsizlik ile doludur. Genel kanaat, sivil meselelerde -dış politikada, askerlerin faaliyetlerinin pek olduğu merkezindedir.

Askerlerin faaliyetlerinden doğabilecek mahzurların çarelerine gelince: ilk çare, askerleri, askerî faaliyeti bir Cantonément'a tâbi tutmaktır: Asker, kendisine emredilen alanda harp hazırlamalıdır ve ancak, bu alan içinde, bu iş ile çevrili kalmalıdır. Daha ilerisine geçmemelidir; geçirilmemelidir.

Sonra, askerlerin faaliyetinden gelecek tehlikenin mümkün olduğu kadar az olması için, demokraside bir sosyal omojonite'nin de bulunması lâzımdır. Tehlikeleri azaltma hususunda askerlere tanınacak menşein de önemi vardır. Askerlerin bizzat kendileri, tehlikeyi görececek bir menşeden gelmelidir. Bu menşe, katiyen aristokratik olmamalıdır. Ayrıca, askerlere, askerlik dışında bir özel eğitim vermelidir ki, bu sınıf, her şeyi topların halletmediğini öğrensin... Nihayet, askerî eksperin mütalâasına dayanılarak yapılacak hata payını azaltmak için, dış politikada siyasi kararı, katiyen

tek taraflı bir mütalâa, nasihat üzerine dayatmamalıdır. Aksi halde, askerlerin rolünün ancak eksperlik olduğu zaman bile hata yapma ihtimali yüksek derecede mevcut olur. Gerçekten, eksper Conseil verendir. Fakat karar da, bu conseil'ler üzerine dayanacaktır. Askerî eksper de böyle bir conseil vermekle tahdit edilsin diyelim. Siyasi karar, yine de bu Conseil üzerine dayanacaktır. Bu Conseil ise, pek mahdut bir saha teşkil edecek ve diğer sahalarla, zarurî olarak ilgili olmayacaktır. Bu itibarla, siyasi karara gerçek dayanak olmak üzere askerî eksperin vereceği Conseil bir hataya yol açabilecek tabiattadır. Çünkü; siyasi kararda, iktisadî ve psikolojik unsurların da rolü olmak gerekir. Oysa ki, askerî eksperin mütalâasında bu unsurlar yoktur. O halde, sivil - askerî münasebeti, geniş bir eksperler münasebeti, eksperler meselesi olarak düşünmek lâzımdır.

Seansların birbiri ile tedahül etmesi yüzünden takip etmeğe maddeten imkân olmıyan diğer konular da şunlar olmuştur:

İkinci konu olarak: Çok ırklı toplumların siyasi problemleri. Bunu, Kudüs'teki İsrail Üniversitesinden B. Akzin sunmuştur. Ayrıca 14 özel rapor sunulmuştur.

Bu genel konu, «Kuruluşu eski devletlerde intégrationniste modeller», «Kuruluşu eski devletlerde plüralist ve feodalist modeller», Koloni ülkelerinde bağımsızlığını yeni almış memleketlerde çok ırklılık ve renk meseleleri», bağımsızlığını yeni almış ülkelerde, federalist, otonomist ve entegralci modeller», «Problemin milletler arası veçhesi» adlı tâli konular altında incelenmiştir.

Üçüncü konu: «Teknokrasi meseleleri ve siyasi hayatta eksperlerin rolü» genel başlığı altında idi. Bunun genel raporcusu, «Avrupa Prodüktivite Ajansı Direktörü Roger Grégoire idi. Ayrıca 11 özel rapor vardı. Bu genel konuda «Teknokrasi: Bir tarif aranması - Teknokratik ideoloji: «Eksperler» ve «Teknokratlar»; «Teknokratik temayüllerin gelişmesini teşvik eden veya frenliyen âmiller.»; serlevhaları altında üç seansta incelenmiştir.

Beşinci konu ise «Nükleer enerji alanındaki idarî problemler» genel başlığı altında idi. Bunu da Kingston'da Queen's University profesörlerinden Hodgetts genel raporcu olarak sunmuştu. Ayrıca, 6 tane de özel rapor vardı. Bu genel konuda; «Özel idarî organizmalar yaratılmasını zaruri kılan atomik enerji alanının kendine mahsus karakteristiklerinin araştırılması»; «Atomik enerjinin sulh uğrunda kullanılmasına yetkili idareler»; «genel sorumluluk» başlıkları altında üç seansta incelenmiştir.

Milletlerarası Siyasi İlimler Derneğinin Paris'te yapılan beşinci Dünya Kongresi hakkındaki bu izahatı kaparken, Fransız Başbakanı Michel Debre'nin yaptığı açış konuşmasına dokunmadan geçmek mümkün değildir. Bu açış konuşmasında, bize göre iki husus pek dikkate değerdi: Birincisi: Kendisi de bir siyasi ilim mensubu olan bu devlet adamı, zamanımızda siyasi ilimlerin önemini, bütün dünyaya, bir kere daha hatırlatmış ve Kongreye katılan siyasi ilimler mensuplarını, siyasi etüd ve teemmülleri zamanımızda da yeniden canlandıran meslek mensupları olarak saygı ile selâmlamıştır. İkincisi: kendisi, aynı zamanda, bir siyaset tatbikatçısı olan bu devlet adamı, ilim ile tatbikat arasındaki o çözülmez bağı, bir kere daha, bütün dünyaya hatırlatmış; siyasetin, bir yönü ile bir ilim, bir yönü ile de bir sanat olduğunu göstermiş; sanat ile bu ilmin de, eğer üstün bir prensip olan moral tarafından sevk edilmezlerse, hiçbir değerleri olmayacağını ifade etmiş; son asrın sonlarındanberi de, moralin ilim ile beraber, ilmin de moral ile beraber geliştiğini isbat etmiştir.